

Rektor vid Aroseniussskolan
Vallmovägen
449 80 Älvängen

2009-12-21
1 (13)
Dnr: 40-2009:1745

Ale kommun
449 80 Alafors

Kvalitetsgranskning av arbetet vid trakasserier och kränkande behandling vid Aroseniussskolan i Ale kommun

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling under höstterminen 2009. Granskningen av Aroseniussskolan i Ale kommun ingår i detta projekt.

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/kvalitetsgranskning/>).

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges ökade förutsättningar för att genomföra förbättringar.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt mot huvudmän och/eller skolor. Dessa granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

De styrdokument som gäller för svenskt utbildningsväsen stadgar nolltolerans mot att barn, elever och studerande utsätts för kränkningar, diskriminering eller trakasserier.

Trots kravet på nolltolerans visar olika undersökningar, samt erfarenheter från den regelbundna tillsynen och från enskilda anmälningsärenden, att det inte är ovanligt att barn och elever blir kränkta och/eller trakasserade i svensk skola.

Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling. Syftet med granskningen är att bidra till att förhindra förekomsten av trakasserier och kränkande behandling vid de granskade skolorna. Totalt har 50 skolor granskats i landet.

Kravet på skolorna att bedriva ett effektivt förebyggande, förhindrande och åtgärdande arbete understryks och konkretiseras i granskningen. Skolinspektionen avser därmed bidra till att öka de granskade skolornas kunskap om vilket arbete som krävs för att förebygga och förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår.

Granskningens resultat ska spridas till skolor och huvudmän som inte ingår i projektet. Resultaten kan därmed utgöra ett underlag för ett förbättringsarbete i hela landet.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en övergripande rapport, dels i rapporter med bedömningar för varje granskad skola. Där tar Skolinspektionen ställning till om skolan uppfyller skolförfattningarnas krav och med vilken kvalitet arbetet bedrivs. I de fall behov av åtgärder framkommit ansvarar huvudmannen och rektor vid skolan för att åtgärder vidtas.

Aroseniussskolan har ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslut består av dokument från skolan samt av information som samlats in vid besök på skolan den 29 och 30 september 2009. I skolan genomfördes samtal med ett urval av personal och elever samt med skolledning och elevhälsoteam. Beslutet grundar sig också på annan information som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Rektor vid skolan har beretts möjlighet att ge synpunkter på sakinnehållet som ligger till grund för kvalitetsgranskningens beslut.

Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Aroseniussskolan har utredaren Mats Aronsson och utredaren Erika Hansson varit.

Fråge-/granskningsområden

Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever upphörde att gälla den 1 januari 2009. Idag finns bestämmelserna istället i två lagar, dels i 14 a kap. skollagen, dels i diskrimineringslagen.

14 a kap. skollagen innehåller bestämmelser som har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Med kränkande behandling avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet. Det är Skolinspektionen som har tillsynen över att 14 a kap. skollagen följs.

Diskrimineringslagen innehåller bl.a. bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering av barn och elever. Med diskriminering avses direkt och indirekt diskriminering, instruktioner att diskriminera samt trakasserier och sexuella trakasserier. Med trakasserier avses ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Med sexuella trakasserier avses ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsynen över att diskrimineringslagen följs.

14 a kap. skollagen och diskrimineringslagen innehåller bestämmelser som ålägger huvudmannen att vidta aktiva åtgärder bl.a. i form av åtgärder för att förebygga och förhindra kränkande behandling respektive trakasserier samt skyldighet att utreda och

vidta åtgärder vid kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling respektive trakasserier.

Skolinspektionen har med utgångspunkt i 14 a kap. skollagen utifrån forskning, utvärdering och beprövad erfarenhet granskat det arbete som bedrivs i skolorna inom tre frågeområden.

1. Fungerar skolans systematiskt förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?

- *Fungerar skolans rutiner för att upptäcka kränkningar och trakasserier?*

Inom detta frågeområde har skolans arbete med att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling och trakasserier granskats. En viktig komponent i detta arbete är att utifrån en kartläggning av skolans behov upprätta plan mot kränkande behandling och likabehandlingsplan. Granskningen har också undersökt om skolan arbetar för att vara en social gemenskap. Vidare har det undersökts om skolan har rutiner för att upptäcka kränkningar och trakasserier.

2. Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?

Inom frågeområdet har granskats om personal sinsemellan och tillsammans med elever återkommande reflekterar över sitt egna förhållningssätt, värderingar och normer samt den betydelse dessa kan ha för att kränkningar och trakasserier kan uppstå.

3. Fungerar skolans rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att ett barn eller elev blivit kränkt och trakasserat?

- *Använder skolan program utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet i sitt arbete mot trakasserier och kränkningar?*

Inom frågeområdet har det undersökts om skolan har rutiner för att tillse att kränkningar och trakasserier omedelbart upphör då de kommer till personalens kännedom. Vidare har det granskats vilka rutiner skolan har i fall då personal utsätter elever för trakasserier eller kränkande behandling. Om skolan använder sig av program/programkomponenter utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet har undersökts. Skolinspektionen har också undersökt om skolan analyserar orsaker till olika fall av kränkningar och trakasserier.

Beskrivning av besökt skola

Arosenius skolan är belägen i samhället Älvängen. Vid skolan finns cirka 400 elever i årskurserna 7-9, samt grundsärskola och träningsskola. Skolan är indelad i sex enheter och har delvis renoverade lokaler. Vid höstterminens start 2009 tillträdde nuvarande rektor sin tjänst.

Skolinspektionens iakttagelser

Årlig plan mot kränkande behandling

Enligt skollagen¹ ska huvudmannen se till att en årlig plan mot kränkande behandling upprättas. På motsvarande sätt stadgar diskrimineringslagen² att en likabehandlingsplan ska upprättas varje år. Det finns inget som hindrar att verksamheten respektive skolan för samman den årliga planen mot kränkande behandling med likabehandlingsplanen till ett dokument. Den årliga planen mot kränkande behandling ska innehålla en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. Enligt Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling³ ska planen bland annat innehålla de slutsatser som kan dras av kartläggningarna om situationen i verksamheten, konkreta mål för och beskrivningar av de insatser som ska genomföras under året för att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling samt en ansvarsfördelning för detta. Vidare anges att planen ska innehålla tydliga rutiner för akuta och uppföljande åtgärder avseende inträffade kränkningar och hur dessa ska dokumenteras. Enligt förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling⁴ ska planerna upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller.

Vid Aroseniussskolan finns en likabehandlingsplan som reviderades i början av 2009. Av inledningen framgår att planen är såväl likabehandlingsplan som plan mot kränkande behandling. Planen innehåller till stora delar vad som regleras i tidigare nämnd lagstiftning. Det finns uppsatta mål och genomförandeplaner för såväl det förebyggande, upptäckande, utredande som åtgärdande arbetet kring diskriminering och kränkande behandling. Däremot saknas särskilda rutiner för det åtgärdande arbetet i de fall då vuxna kränker elever. Den kartläggning som ligger till grund för de planerade insatserna bygger bland annat på elevenkäter, information som framkommit vid utvecklingssamtal, samtal med kamratstödjare och elevrådets representanter. Kartläggningen redovisas dock ej i sin helhet i planen. Det finns i planen en ansvarsfördelning mellan rektor och personal samt en beskrivning av hur planen ska göras känd och förankrad i verksamheten. Intervjuer med såväl rektor, personal som elever visar att Aroseniussskolans likabehandlingsplan inte blivit det viktiga dokument det har förutsättningar att vara. Eleverna säger sig bara i begränsad utsträckning känna till innehållet i planen och personalen berättar att implementeringsarbetet inte varit speciellt aktivt. Nuvarande

¹ 14 a kap. 8 § skollagen (1985:1100)

² 3 kap. 16 § diskrimineringslagen (2008:567)

³ Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

⁴ 2 § förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling

rektor har i samband med att hon tillträdde sin tjänst i augusti 2009 initierat ett utvecklingsarbete kring den årliga planen mot kränkande behandling.

Skolinspektionens bedömer att Aroseniuskolans årliga plan mot kränkande behandling behöver förbättras i enlighet med Skolverkets allmänna råd.

Skolinspektionen konstaterar att planen inte upprättats under medverkan av elever.

Förebyggande och förhindrande arbete

Enligt skollagen⁵ ska huvudmannen se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Vidare ska huvudmannen, enligt skollagen⁶, se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Enligt läroplanen⁷ ska alla som arbetar i skolan medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen.

I Aroseniuskolans likabehandlingsplan finns en sammanställning av olika insatser som görs vid skolan i syfte att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Intervjuer med rektor, personal och elever visar att flera av dessa insatser regelbundet genomförs. Som exempel kan nämnas personalens arbete med att granska läromedlen så att de inte sprider fördomar, arbetet med att skapa en god och trivsamt miljö genom elevdelaktighet i driften av skolans cafeteria, samt satsningen på ett eget material för Aroseniuskolans arbete med *Livskunskap* där etik, moral och livsfrågor behandlas. Det finns ett nära samarbete med personal från Ale Fritid som ansvarar för den fritidsgård som ryms i skolans lokaler, en verksamhet som även bedrivs under elevernas skoldag. I Aroseniuskolans likabehandlingsplan lyfts skolans arbete med elever som utses till kamratstödjare fram som en mycket viktig del i det förebyggande arbetet. Kamratstödjarna har enligt planen till uppgift att vara förebilder för övriga elever, att vara kamrater som ser och bryr sig, samt en länk mellan elever och skolpersonal i frågor som rör kränkande behandling. Kamratstödjarna ska också kunna leda värderingsövningar och leda diskussioner kring värdegrundsfrågor. Intervjuer visar att kamratstödjarnas roll inte är tydligt presenterad för alla elever vid skolan. De kamratstödjare inspektörerna talar med tar sitt uppdrag på stort allvar och berättar att de regelbundet träffar vuxna i skolans Trygghetsgrupp. Skolinspektionen vill i detta sammanhang betona att det alltid är de vuxna i skolan som är ansvariga för att förhindra, motverka och följa upp kränkande behandling. Det är viktigt att alla på skolan känner till kamratstödjarnas uppdrag och att diskussioner med känsligt innehåll hålls i mindre grupper för att säkerställa elevers rätt till integritet. Det är också av stor vikt att skolan

⁵ 14 a kap. 6 § skollagen (1985:1100), jämför 3 kap. 14 § diskrimineringslagen (2008:567)

⁶ 14 a kap. 7 § skollagen (1985:1100), jämför 3 kap. 15 § diskrimineringslagen (2008:567)

⁷ Avsnitt 2.1 förordning (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)

är tydlig med vilket ansvar de lägger på kamratstödarna. Frågan om kamratstödare behandlas vidare i Skolverkets rapport På tal om mobbning - och det som görs⁸.

Det finns, som framgår ovan, exempel på att skolan arbetar medvetet med det förebyggande och förhindrande arbetet. Dock framkommer i intervjuer med såväl skolans ledning, som personal och elever att Aroseniussskolan behöver förbättra systematiken i sitt arbete, bland annat genom en ökad kommunikation personalen emellan.

Alla klasser på Aroseniussskolan har mentorstid schemalagt varje vecka, tanken är att man där bland annat ska bedriva värdegrundsarbete i form av Livskunskap. Personal och elever ger dock en varierad bild av hur värdegrundsarbetet genomförs. Det finns som tidigare nämnts ett stödmaterial för pedagogerna i arbetet med värdegrundsfrågor. Av intervjuer med personal framgår dock att det är upp till varje lärare att avgöra om stödmaterialet ska användas. Såväl elever som lärare berättar att alla klasser vid skolan inte har livskunskap regelbundet och det framkommer vid intervjuer att personalen prioriterar värdegrundsarbetet olika mycket.

Vid elevintervjuer framkommer att det finns ordningsregler vid Aroseniussskolan. Eleverna upplever dock att reglerna tolkas olika av olika lärare. Några elever säger sig inte känna till att det finns regler, andra menar att de är meningslösa eftersom de upplever att personalen lägger olika stor vikt vid dem. Ett återkommande exempel på regler som eleverna anser tolkas olika beroende på vilken lärare de har är keps- och skoregeln. Enligt eleverna leder detta till missnöje och att de ibland kan känna sig orättvist behandlade. Reglerna tycks sakna legitimitet och förankring hos såväl elever som vuxna, vilket bekräftas av intervjuer. Skolinspektionen vill understryka att ordningsregler, enligt grundskolförordningen⁹, ska utarbetas och följas upp under medverkan av lärare, övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Enligt skolans rektor pågår en revidering av nuvarande ordningsregler.

Enligt eleverna är det på vissa lektioner mycket svårt att koncentrera sig och få arbetsro. Vid besök i verksamheten får inspektörerna intryck av att det är stor variation mellan olika klassrum beträffande elevernas möjlighet till studiero. Enligt Skolinspektionen kan avsaknaden av studiero i klassrummen vara en bidragande faktor till att skapa en otrygg skolmiljö. Elever berättar att de upplever att lärarna har olika syn på hur det ska vara i klassrummet och att det inte verkar som om lärarna pratar med varandra om denna typ av frågor. Lärarna bekräftar det eleverna säger. De kan bara uttala sig om vilka krav de själva ställer på eleverna vid sina lektioner och framhåller att de talar alldeles för lite om gemensamma förhållningssätt vid personalträffar. I februari 2008 genomförde Skolverket utbildningsinspektion i Aroseniussskolan. Av inspektionsrapporten¹⁰ framgår bland annat att intervjuer och verksamhetsbesök visade att lektionerna ofta var stökiga och att många elever hade svårt att få studiero. Skolinspektionen kan alltså konstatera att avsaknaden av studiero och stökiga lektioner som blir belysta i

⁸ På tal om mobbning – och det som görs (2009) Kunskapsöversikt, s.114 ff., Skolverket

⁹ 6 kap. 8 b § grundskoleförordningen (1994:1194)

¹⁰ Diarienummer 53-2007:3776

denna kvalitetsgranskning även återfanns vid Skolverkets inspektion av Aroseniuskskolan.

Ett arbete för att förmedla skolans värdegrund och för att främja likabehandling ska vara ständigt pågående inom skolan, även utan förekommen anledning. En studie¹¹ från Skolverket visar att uppkomsten av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling på en skola kan kopplas till de rådande normerna i verksamheten. Skolverket menar därför att personalen tillsammans med eleverna bör reflektera över vilka normer, attityder och värderingar som förekommer i skolan. Reflektionerna och diskussionerna bör handla om vilka normer som florerar i skolan kring religion, etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, sexuell läggning, ekonomiska resurser, kroppsnormer, ålder och andra normer som påverkar förekomsten av kränkningar. Skolverket menar också att dessa normer bör hanteras tillsammans och inte var och en för sig då de samverkar och förstärker varandra i ett komplicerat samspel.

Vid samtal med elever och personal framkommer att det generellt finns en uppfattning om att det skulle vara svårt för en elev att berätta om han eller hon var homosexuell. Lärarna uppger att de på olika sätt arbetar med och reflekterar över sådana frågor med eleverna. Skolinspektionen får intryck av att elever och personal ibland diskuterar denna typ av normkonflikter och att det då sker fortlöpande inom ramen för den ordinarie undervisningen. Det framkommer dock att lärarna inte vet hur kollegor bedriver detta arbete eftersom diskussioner kring frågor av denna karaktär sällan prioriteras eller får särskilt stort utrymme på konferenser eller i andra sammanhang. Något gemensamt förhållningssätt eller gemensamma rutiner för hur arbetet ska bedrivas finns således inte.

I Skolverkets rapport Utbildningsinspektion i Aroseniuskskolan¹² beskriver inspektörerna att det vid skolan påbörjats ett arbete kring att komma till rätta med hårda och kränkande attityder elever emellan och mellan lärare och elever. Det framgår av rapporten att eleverna tidigare är känt bristande respekt för de vuxna och att stämningen vid skolan varit laddad. Vidare framgår av rapporten att skolan hade som mål med arbetet att eleverna skulle få tillbaka förtroendet för de vuxna samt att de vuxna genom ett samstämmigt arbete kring normer och värden skulle bli tydligare gentemot eleverna. När Skolinspektionen besöker Aroseniuskskolan i september 2009 framkommer i samband med elevintervjuer att det fortfarande finns behov av att arbeta aktivt för att öka elevernas förtroende för de vuxna. Som exempel berättar några av eleverna att de ibland upplever sig dåligt bemötta av personal när de knackar på personalrummets dörr och söker någon av lärarna. Eleverna uppger också att det tidvis är ett hårt verbalt klimat elever emellan och att den som på något sätt sticker ut, exempelvis via klädstil eller på annat sätt, riskerar att bli utsatt av andra elever. Vid intervjuer med personal framkommer att de tycker att stämningen i skolan förbättrats den senaste tiden och att de

¹¹ *Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier* (2009) Rapport 326, s. 88 ff., Skolverket

¹² Diarienummer 53-2007:3776

tycker att förtroendet mellan vuxna och elever ökat. Dock medges att det fortfarande finns mycket kvar att göra och att personalen tycker det känns som en nystart med den rektor som nyligen tillträdde sin tjänst vid Aroseniusskolan. Skolinspektionen ser allvarligt på att de problem som påvisades vid utbildningsinspektionen 2008 i så pass hög grad kvarstår.

Enligt Brottsförebyggande rådets rapport "Effekter av anti-mobbningsprogram – vad säger forskningen"¹³ anges att internationell forskning visar att det är viktigt med en så kallad "whole school approach" för att lyckas minska mobbning. Hela skolan bör vara delaktig, såväl skolledning som lärare och övrig skolpersonal, och ha en gemensam uppfattning om hur man ska agera. Flera studier visar också att samarbete, engagemang och dialog mellan skolledning, lärare, föräldrar och elever har en avgörande betydelse. Den årliga planen för att förebygga och förhindra kränkande behandling ska vara ett aktivt redskap i skolans arbete och därmed underlätta för skolorna att leva upp till lagstiftarens krav. Huvudmannen ska bland annat se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Aroseniusskolan är i behov av att levandegöra och utveckla sin plan som ett viktigt led i att systematisera värdegrundsarbetet. Skolinspektionen menar att arbetet med planen kan underlätta för skolan att skaffa ett gemensamt synsätt och därmed vara ett led i arbetet med att förbättra det förebyggande och förhindrande arbetet.

Skolinspektionen bedömer att det förebyggande värdegrundsarbetet vid Aroseniusskolan måste utvecklas.

Skolinspektionen bedömer att vuxna på skolan behöver utveckla ett gemensamt förhållningssätt, både vad gäller normer och värden samt hur och när man agerar.

Arbetet för att upptäcka trakasserier och kränkningar

För att kunna åtgärda trakasserier och kränkningar då de uppstår måste skolan ha rutiner för att försäkra sig om att de upptäcks. Enligt Allmänna råd¹⁴ bör personalen ha god uppsikt över alla utrymmen och platser.

I Aroseniusskolans likabehandlingsplan ges exempel på hur skolan avser att arbeta för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling. Elevenkäter och hälsosamtal uppges vara viktiga delar i det upptäckande arbetet. I skolans likabehandlingsplan poängteras att de vuxna ska vara schemalagda för att vistas i skolans lokaler. Vid Skolinspektionens besök är det få vuxna ute bland eleverna på rasterna. Vid intervjuer med elever framkommer vid flera tillfällen att vuxennärvaron under elevers icke-lektionsbundna tid är låg, vilket även bekräftas av personalen. Enligt rektor ska ett nytt rastvaktsschema snart vara framtaget. Delar av personalen och elever framhåller att det ofta saknas

¹³ Alvant, Per (2009) *Effekter av anti-mobbningsprogram – vad säger forskningen?* Brottsförebyggande rådet

¹⁴ Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

vuxna som rör sig ute bland eleverna och att det varit så under en längre tid, några av de intervjuade eleverna säger att de tror det beror på lärarnas tidsbrist.

Alla elever som inspektörerna talat med uppger att det finns någon vuxen vid skolan de har förtroende för och som de vid behov kan vända sig till. Många elever poängterar att skolans socialpedagog samt personalen i fritidsgården är vuxna som de har mycket stort förtroende för och gärna vänder sig till. Skolans rektor som nyligen tillträdde sin tjänst är ännu inte känd bland eleverna och de uttrycker en önskan om att oftare få möjlighet att möta sin rektor ute i verksamheten. Av intervjuer med elever framkommer att de tycker att de vuxna reagerar olika när de ser eller får reda på att det förekommer kränkande behandling i skolan. Några elever säger att vissa av lärarna alltid reagerar och säger till, att några ringer hem och att vissa låter händelser passera utan att göra något alls. Som tidigare framkommit i denna rapport behöver skolans personal gemensamt utveckla det förebyggande värdegrundsarbetet. Samma behov av ett gemensamt förhållningssätt finns kring arbetet med att upptäcka trakasserier och kränkande behandling. Skolinspektionen får intryck av att skolans arbete för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling idag bedrivs på personnivå och inte på systemnivå.

Genom att ge personalen möjlighet att gemensamt ta del av, och reflektera över, aktuell forskning och beprövad erfarenhet kan personalen vid Arosenius skolan få bättre redskap för att hantera såväl akuta situationer som det förebyggande arbetet. I den tidigare nämnda rapport som Brå gav ut år 2009 har en genomgång av forskning om olika program i det förebyggande, förhindrande och åtgärdande arbetet gjorts. Även Skolverket har i en rapport belyst olika typer av program. Skolinspektionen menar att Arosenius skolan i sitt arbete med att bygga upp gemensamma förhållningssätt och rutiner kan ha hjälp av att ta del av de utvärderingar och den forskning som finns inom området.

Skolinspektionen bedömer att det finns rutiner för skolans arbete för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling, men att arbetet behöver utvecklas. Som ett led i detta arbete behöver skolan försäkra sig om att de rutiner som arbetats fram vid skolan efterföljs av samtliga vuxna. Dessutom behöver vuxennärvaron vid elevernas icke lektionsbundna tid förstärkas.

Åtgärdande arbete

Enligt skollagen¹⁵ är huvudmannen skyldig att utreda omständigheter och i förekommande fall vidta åtgärder om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten. Enligt Allmänna råd¹⁶ bör det finnas rutiner för hur akuta situationer ska hanteras och lösas när barn eller elever har utsatts för trakasserier eller kränkande behandling.

¹⁵ 14 a kap. 10 § skollagen (1985:1100), jämför 2 kap. 7 § diskrimineringslagen (2008:567)

¹⁶ Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

Vid Aroseniussskolan finns en Trygghetsgrupp bestående av lärare från olika arbetslag, representanter för elevhälsan och fritidsledare. Gruppen arbetar både för att förebygga kränkande behandling och med att utreda och åtgärda uppkomna situationer. Det finns som tidigare nämnts kamratstödare knutna till Trygghetsgruppen. Vid intervjuer med personal framkommer att det tidigare fanns en antimobbingsgrupp och ett behandlingsteam vid skolan men att de nu slagits samman till Trygghetsgruppen. Vid intervjuer med personal som ingår i Trygghetsgruppen framkommer att det har varit svårt att få alla arbetslag att skicka representanter till gruppen.

I skolans likabehandlingsplan redovisas arbetsgången för det åtgärdande arbetet då trakasserier, kränkande behandling eller mobbning konstaterats. I Aroseniussskolans plan saknas dock, som tidigare framkommit, nedskrivna rutiner för hur skolledningen ska agera när personal utsätter en elev för trakasserier eller kränkande behandling. Intervjuer med lärare, övrig personal och skolans ledning visar att implementeringen av likabehandlingsplanen varit bristfällig. Till följd av detta har skolan behov av att förankra ovan nämnda arbetsgångar i hela personalgruppen. Intervjuer visar att det inte är tydligt för all personal var ett ärende ska lyftas. Det går att vända sig antingen till skolans socialpedagog, till elevhälsoteamet eller till trygghetsgruppen. Det framkommer också att det finns tveksamheter kring vilka insatser den enskilda mentorn förväntas genomföra innan ärendet går vidare.

Skolinspektionen bedömer att Aroseniussskolan behöver förtydliga sina rutiner för det åtgärdande arbetet och förankra dem i verksamheten. Dessa rutiner bör framgå av den årliga planen mot kränkande behandling.

Analys av arbetet

Intervju med rektorn och personal visar att det varit en turbulent tid vid skolan de senaste åren. Personalen uttrycker att samarbetet med föregående rektor inte var problemfritt och menar att det skapade mycket frustration i personalgruppen. Nuvarande rektor började som tidigare nämnts sin anställning vid skolan höstterminen 2009. Dokumentation som skolan sänt in till Skolinspektionen visar att det påbörjats ett arbete med att utveckla den årliga planen mot kränkande behandling. Av dokumentationen framgår att personal och elever tydligt involverats i arbetet. Vidare framkommer att arbetet kring normer och värden lyfts upp som ett utvecklingsområde samt att ett prioriterat område är att ta fram rutiner för verksamhetens dagliga frågor.

Enligt Allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling¹⁷ bör de vidtagna åtgärderna följas upp och utvärderas. Utredningen, åtgärderna och uppföljningen av dessa bör dokumenteras.

Skolinspektionen har tagit del av exempel på dokumentation som upprättats i elevärenden, eller i samband med incidenter, vid Aroseniussskolan. Som tidigare fram-

¹⁷ Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

kommit är skolans åtgärdande rutiner vid trakasserier eller annan kränkande behandling inte förankrade i hela verksamheten. Därmed finns också risken att alla incidenter inte dokumenteras. De elevärenden som nuvarande rektorn arbetar med dokumenteras.

Dokumentation är ett viktigt redskap för att kunna följa upp och analysera arbetet då kränkningar och trakasserier hanteras. En sådan uppföljning och analys av arbetet är av största vikt för att kunna utveckla arbetet. Skolinspektionen betonar vikten av att skolan är handlingskraftig i akuta situationer för att kränkningar och trakasserier ska upphöra. Men arbetet måste också inbegripa analys av de bakomliggande faktorerna i varje enskilt fall. Forskning visar att kränkningar och trakasserier inte är enhetliga fenomen med en generell förklaring utan att olika faktorer sannolikt samspelar och förstärker varandra.¹⁸ Varje fall av kränkningar och trakasserier måste därför analyseras för att skolan ska kunna sätta in och samordna lämpliga insatser. Den erfarenhet och kunskap det inträffade, och hanteringen av det, kan ge blir en del av den samlade lärdom skolan har med sig då insatser ska vidtas vid eventuella kommande incidenter.

Skolinspektionen vill påpeka att för Aroseniuskolans del bör sådana analyser bli ett inslag i arbetet med den årliga planen mot kränkande behandling. Planen kommer då att vila dels på författningarna, dels på skolans samlade erfarenhet och kartläggning.

Skolinspektionens slutsatser och beslut

Fungerar skolans systematiskt förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?

Det finns vid Aroseniuskolans flera exempel på goda inslag i det förebyggande arbetet. Dock finns det utvecklingsområden. Skolinspektionen kan exempelvis konstatera att prioriteringen av Livskunskap skiljer sig mellan olika lärare. Detta kan leda till att elevers undervisning i värdegrundsfrågor blir mer uppbyggt utifrån den enskilde lärarens prioriteringar och intressen än utgår från ett för skolan gemensamt förhållningssätt i det förebyggande arbetet mot trakasserier och kränkande behandling.

För ökad systematik och medvetenhet i arbetet behöver den årliga planen mot kränkande behandling utvecklas och förankras i verksamheten.

Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?

Det finns inslag i elevernas skolgång där ett normkritiskt förhållningssätt belyses. Där emot saknas det i personalgruppen ett gemensamt forum där det ges tillfälle att diskutera sina egna normer och värderingar. Vidare saknas ett gemensamt förhållningssätt till hur personalen arbetar normkritiskt med eleverna. Idag sker arbetet mer på personnivå, än på systemnivå.

¹⁸ Granström, Kjell "Olika förklaringar till mobbning" i Thors, Christina (red.) *Utstött – en bok om mobbning* (2007) Lärarförbundet

Fungerar skolans rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att ett barn eller elev blivit kränkt och trakasserat?

Skolan behöver förtydliga sina rutiner kring ansvar och rollfördelning i det åtgärdande arbetet vid trakasserier och kränkande behandling, så att all personal agerar likvärdigt. Av intervjuer framkommer att de fall av kränkande behandling som kommit till Trygghetsgruppens kännedom har åtgärdats och upphört.

Skolinspektionen har i sin kvalitetsgranskning identifierat ett flertal områden som huvudmannen och rektor vid skolan måste åtgärda eller behöver förbättra för att förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår. Nedanstående punkter visar vilka områden som måste åtgärdas respektive områden där förbättringsåtgärder behövs.

Områden som måste åtgärdas

- Skolinspektionen konstaterar att elever inte medverkar vid upprättande av likabehandlingsplanen vilket måste åtgärdas.
- Skolinspektionen bedömer att det förebyggande värdegrundsarbetet vid Aroseniussskolan måste utvecklas.

Områden som behöver förbättras

- Skolinspektionens bedömer att Aroseniussskolans årliga plan mot kränkande behandling behöver förbättras i enlighet med Skolverkets allmänna råd.
- Skolinspektionen bedömer att vuxna på skolan behöver utveckla ett gemensamt förhållningssätt, både vad gäller normer och värden samt hur och när man agerar.
- Skolinspektionen bedömer att vuxennärvaron vid elevernas ickelektionsbundna tid behöver förstärkas.
- Skolinspektionen bedömer att skolan måste försäkra sig om att de rutiner som arbetats fram kring det upptäckande arbetet efterföljs av samtliga vuxna.
- Skolinspektionen bedömer att Aroseniussskolan behöver förtydliga sina rutiner för det åtgärdande arbetet och förankra dem i verksamheten.

Uppföljning m.m.

Ale kommun/Aroseniussskolan ska senast inom fyra månader från dagen för beslutet, dvs. senast den 21 april 2010 till Skolinspektionen, avdelningen i Göteborg¹⁹, redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

På Skolinspektionens vägnar

Carina Abréu
Avdelningschef

Mats Aronsson
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har också undervisningsrådet Elisabeth Fogelberg, enhetschefen Hans Larson, undervisningsrådet Anna Wide samt utredaren Erika Hansson deltagit.

¹⁹ Skolinspektionen, Kungsgatan 20, 411 19 Göteborg